

АСПЕКТИ НА ПРИЛОЖЕНИЕТО НА ИГРАТА В ЕРГОТЕРАПИЯТА

Петя Минчева

Русенски университет „Ангел Кънчев“

Резюме. В настоящото изложение се описва значението на детската игра и основните аспекти в приложението ѝ в ерготерапията. Процесът на игра е двустранен, защото развива умения, от една страна, и се нуждае от развитие, от друга страна. Има два основни аспекта на приложение в ерготерапията – за изследване и като цел на интервенцията.

Keywords: play, occupational therapy, children with disabilities

Ерготерапията се занимава с човешките дейности. Главната цел на ерготерапията е осигуряване на възможност за извършване на дейности, които са важни, належащи или очаквани от личността (Тодорова, 2012). Според определение на Канадската асоциация на ерготерапевтите играта е всеобхватна дейност¹⁾ и основна дейност за децата (Algado&Burgman, 2005). Играта е много важна за развитието и здравето на децата. Това определя значимата ѝ роля в работата с деца с увреждания.

Според Missuna&Pollack (1991) „Свободната игра е спонтанна, вътрешно мотивирана, саморегулирана и изисква личното участие на детето. Тя включва изследване, умение, вземане на решения, постижение, повишена мотивация и компетенция“. Всички деца имат нужда да играят и да бъдат активни. Играта е основна предпоставка за здравето, развитието и благополучието на децата. При децата с увреждания тя е от още по-голямо значение, защото е предпоставка за социално приобщаване.

Bracegirdle (Stagniti, 2000) отбелязва нуждата от познания за играта, защото отчита равностойното ѝ значение както за развитието на детето, така и за интервенция по отношение на уврежданията им. Според Велева основните параметри на значение на играта са физическото и социалното развитие, развитие на когнитивни и творчески способности, мотивация и волева регулация на поведението. Тези способности в бъдеще са основата на успешно включване и интеграция на децата във всички сфери на ежедневните дейности. Самата интеграция на деца с увреждания чрез игри още от най-ранна възраст е основополагаща за социалното им включване.

Фигура 1. Значение на участието в игри

При деца с увреждания играта може да бъде затруднена поради причини, породени от увреждането, или от бариери в средата. Основните рискове, ако едно дете не играе, са влошено здраве, изоставане в развитието и социална изолация. Затова играта е една от основните цели на интервенция при затруднения в тази дейност.

Затрудненията в играта се определят от вътрешни и външни фактори. Към вътрешните фактори спадат нарушения в сензорната интеграция, двигателните, когнитивните и социалните способности, които се проявяват вследствие на заболявания и изоставане в развитието. Някои заболявания, като ДЦП, се характеризират с комплексни нарушения на способности и това се отразява на всички дейности от ежедневието на децата. Децата, които не могат да играят поради физически увреждания, впоследствие могат да развият вторични затруднения в социално, емоционално и психологично развитие (Parham, Fazio, 2008).

Специфични затруднения при игра според **нарушенията**:

Двигателните нарушения определят затрудненията при достигане и манипулиране с предмети и играчки, както и изследване на средата. Ограничените или невъзможни движения от глобалната моторика правят участието в активни игри с връстниците почти невъзможно. Това е от решаващо значение както за двигателното развитие, така и за интеграцията на децата с увреждания.

Сензорно-интегративни дисфункции: най-често проблеми при участие в игри децата със СИД имат поради свръхчувствителност (тактилна, аудиторна и вестибуларна) и диспраксия. Тези състояния намаляват възможностите за игра с други деца, за активни игри и за включването на изследователския елемент в играта. Ограничените възможности за игра, от своя страна, пречат на нормалното развитие на сензорната интеграция или задълбочават проявите на СИД. Сетивните нарушения (зрителни, слухови) ограничават детето от визуален контакт или взаимодействие с другите деца и възрастните.

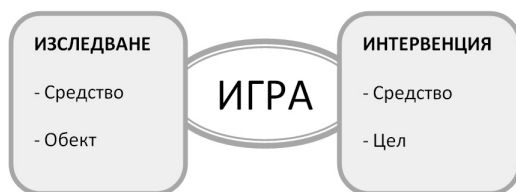
Няколко са причините, които възпрепятстват успешната игра на деца с аутизъм – нарушение в социалните взаимоотношения и говора, наличие на стереотипни действия и поведение. Тези деца често се характеризират и с нарушения в сензорната интеграция.

Нарушенията в когнитивните и речеви функции са пречка за взаимодействие с другите деца и възрастните, както и за успешно справяне с някои игри поради неразбиране на значението на играчките и правилата.

Средата също има определящо значение за участието на децата в игри. Социалната компонента е представена от всички обгрижващи детето хора, като тяхната роля е в предоставяне на възможности и подкрепа за играта на децата. С не по-малко значение е физическата среда, която, ако не е достъпна и адаптирана, често е пречка за свободна игра.

Децата с увреждания имат много по-малко възможности за вземане на решения кога, как, с кого и на какво да играят. Тяхната игра по-често се явява структурирани действия от възрастните, отколкото свободна игра. В официалното становище за играта на Американската асоциация по ерготерапия (АОТА) от 2008 се акцентира върху влиянието на липсата на игра, а именно ограничените възможности за оптимално развитие и обучение.

Два са основните аспекти на приложение на играта в ерготерапията – **за изследване и за интервенция**.

Фигура 2. Приложение на играта в ерготерапията

Приложение на играта за изследване

Играта има две основни приложения във връзка с изследването. От една страна, тя е *обект*, защото е важна дейност за децата, а от друга страна, тя се използва като *средство за оценка*. Открояват се три метода за използване на играта като средство за оценка:

- използване на целенасочени игри;
- наблюдение на естествената игра;
- клинично наблюдение чрез игри.

Под формата на игра редица специалисти провеждат своите терапевтични дейности и оценка на способностите. Това важи и за ерготерапевта в случаите, когато целта е различна от играта дейност.

Обект на изследването е самата игра и предпоставките за нея в околната среда. Изследват се участие, изпълнение, интереси, инициативност, среда, игровост и способностите, необходими за включване в игри. Трябва да се вземат предвид етапите на детско развитие и съответно етапът на развитие на играта. На базата на проведеното изследване ерготерапевтът планира

интервенцията, като основната **цел** на ерготерапията е участие на деца с увреждания в игри.

Приложение на играта като средство за интервенция

Ерготерапевтите използват играта като **средство** за създаването на терапевтични ситуации, в които клиентът може да изпробва нови умения и поведение с минимален риск за провал, който реално ще присъства в ежедневието. Развлекателните дейности дават на децата първата възможност за структуриране на свободното им време, по този начин се развива чувство за независимост (Larson&Kleiber, 1993). Например обучение в обличане може да бъде провеждано като игра с кукли или движенията, които са характерни за обличането, могат да бъдат първоначално включени в игри и др.

Насърчаването на игровата дейност изисква подходящи материали за игра, достатъчно пространство, време и други деца (Pugmire-Stoy, 1992). Тъй като тези елементи не са достатъчни, за да се осъществи играта, при децата с увреждания ерготерапевтът се явява медиатор за улесняване на дейността чрез модифициране или адаптиране на средата, когато това се налага.

Специфичната ерготерапевтична **интервенция** в сферата на играта има две насоки:

- осигуряване и улесняване на играта като дейност;
- интервенцията използва играта като терапевтично средство, когато целите са насочени към подобряване на специфични умения (напр. глобална и фина моторика, когнитивни умения), както и специфични игрови способности.

Ролята на ерготерапевта по отношение на играта е анализиране на всички фактори, които възпрепятстват играта на деца с увреждания, и провеждане на подходяща интервенция за осигуряване на възможности за игра. Работата с обгрижващите има за цел промоция на играта като важна дейност за децата и обучение в използването на игрови подход за рехабилитация в домашна среда.

В заключение ще отбележа че играта е двустранен процес: детето се учи да играе и детето учи чрез играта. Ролята на възрастните е в осигуряване на подходящи условия, активно участие и подкрепа. Ерготерапевтът ще използва играта и ще я подобри, като основна и основополагаща дейност за успешната им бъдеща интеграция.

БЕЛЕЖКИ

1. САОТ, 1996.

REFERENCES / ЛИТЕРАТУРА

- Велева А. (2013). *Педагогика на играта*. Русе: Издателство на РУ „Ангел Кънчев“.

- Тодорова, Л. (2012). *Теоретични основи на ерготерапевтичния процес*. Русе: Издателство на РУ „Ангел Кънчев“.
- Algado, S., & Burgman, I. (2005). Occupational therapy intervention with children survivors of war. In F. Kronenberg, S. Algado, & N. Pollard (Eds.), *Occupational therapy without borders: Learning from the spirit of survivors*, Philadelphia: Elsevier.
- Parham D., Fazio L. (2008). *Play in occupational therapy*.
- Missuna & Pollack. (1991). Play Deprivation in Children With Physical Disabilities: The Role of the Occupational Therapist in Preventing Secondary Disability. *AJOT*, Volume 45, Number 10
- Stagnitti, K., Carolyn U. (2000). The Importance of Pretend Play in Child Development: An Occupational Therapy Perspective, *BJOT*, March 2000 63(3).

ASPECTS OF GAME APPLICATION IN OCCUPATIONAL THERAPY

Abstract. The paper describes the importance of child's play and fundamental aspects of its application in occupational therapy. The process of the play is two-sided: because of the skills development on the one hand and needs development itself of the other. There are two main aspects of application in occupational therapy – evaluation and goal of intervention.

Mrs. Petya Mincheva, Assist. Prof.

Faculty of Public Health and Healthcare
“Angel Kanchev” University of Ruse
Ruse, Bulgaria

E-mail: pmincheva@uni-ruse.bg